

В І Д Г У К

офіційного опонента **ЗАВЕРЮХИ Марини Михайлівни**, кандидата юридичних наук, доцента кафедри аграрного, земельного та екологічного права Національного університету «Одеська юридична академія» на дисертаційну роботу **БОСНЮК Юлії Павлівни «Правове регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві України»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право.

Обсяг – 263 с.

Вивчення тексту дисертаційного дослідження, автореферату та наукових праць здобувачки, опублікованих за обраною темою, дають підстави зробити такі висновки:

Щодо актуальності теми дисертаційного дослідження.

Сучасний світ буквально пронизаний такими важливими ідеями як глобалізація, екологізація, лібералізація торгівлі. Глобалізація, суттєво розширивши різного роду обміни, міжнародну торгівлю, сприяла підвищенню обсягів і темпів споживання, що своєю чергою вплинуло на поширення екологічних проблем далеко за межі їх первинного виникнення. Зокрема, мова йде й про стабільне збільшення фітосанітарних ризиків: поширення небезпечних шкідливих організмів, інтродукція нових видів шкідників, виснаження ґрунтових ресурсів тощо.

Незважаючи на активну трансформацію відповідно до вимог Угоди про асоціацію з ЄС, фітосанітарне законодавство України не забезпечує належну ефективність регулювання виробничих відносин.

Існує кілька основних методів боротьби із фітосанітарними ризиками. Найбільш популярним і затребуваним вже довгий час є хімічний метод. Він передбачає обробку рослин, насіння, садивного матеріалу, рослинних залишків,

ґрунту, тари, упаковки тощо спеціальними хімічними речовинами, які спрямовані або на знищення чи контроль популяції шкідливих організмів (пестициди), або на удосконалення родючих якостей землі чи рослин (агрохімікати). Максимізація хімічного фітосанітарного обробітку загострила низку складних екологічних проблем: забруднюється ґрунт, вода, повітря, погіршується якість урожаю сільськогосподарських культур, що згубно впливає на здоров'я людей. Усе це дозволяє узагальнити головну проблему, яка супроводжує сучасний розвиток хімічної складової фітосанітарних заходів: держава у своєму фітосанітарному законодавстві має віднайти баланс між стимулюванням підвищення врожайності сільськогосподарської діяльності, з одного боку, та необхідним скороченням хімічного забруднення довкілля та продовольства, з іншого боку.

Запобігання проникненню карантинних організмів на нові території значною мірою залежить від ефективності спрямованих проти них заходів фітосанітарного контролю. Однак ці заходи потребують не лише свого втілення у правових вимогах, вони вимагають й інституційного забезпечення. Саме тому невід'ємною складовою державного механізму усіх країн є спеціалізована система органів, спрямована на організацію проведення фітосанітарних заходів та контроль у цій сфері.

Актуальність проблематики захисту рослин, формування дієвого фітосанітарного законодавства не викликає особливих заперечень чи сумнівів. У цих умовах Україні надзвичайно важливо визначити реальний стан свого фітосанітарного законодавства, його проблемні та позитивні ознаки, виявити оптимальні шляхи подальшого удосконалення, ураховуючи потреби гарантування продовольчої безпеки, захисту інтересів сільськогосподарських товаровиробників, суспільства та майбутніх поколінь.

Усе викладене в сукупності вказує на беззаперечну актуальність та своєчасність теми запропонованої дисертації. За своїми масштабами, проблематикою, суспільною та науковою значущістю обрана тема цілком відповідає важливим та пріоритетним напрямам наукових досліджень за

спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право.

Щодо зв'язку роботи з науковими програмами, планами, темами.

Додатковим підтвердженням актуальності теоретичного та практичного осмислення на рівні дисертаційного дослідження правового регулювання здійснення фітосанітарних заходів у сільському господарстві України є те, що тема роботи безпосередньо пов'язана з науковими державними програмами щодо досягнення Стратегії (основних засад) державної екологічної політики на період до 2030 року, Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», планам науково-дослідницької роботи кафедри цивільно-правових дисциплін Волинського національного університету імені Лесі Українки у рамках діяльності наукової школи Волинського національного університету імені Лесі Українки «Розвиток сільського господарства України в умовах СОТ та ЄС».

Щодо обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Виявлення оптимальних шляхів удосконалення правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві сформульовані з урахуванням особливостей еволюції та сучасного стану вітчизняного законодавства, євроінтеграційних та інших міжнародно-правових зобов'язань України, а також іноземного досвіду регулювання відповідних відносин.

Науково-теоретичною базою дослідження стали праці вітчизняних учених-правознавців, зокрема: В. І. Андрейцева, Г. В. Анісімової, Н. О. Багай, Г. І. Балюк, О. М. Батигіної, О. Г. Бондаря, С. І. Бугери, Н. С. Гавриш, О. В. Гафурової, А. П. Гетьмана, Х. А. Григор'євої, А. В. Духневича, В. М. Єрмоленка, М. М. Заверюхи, І. І. Каракаша, Н. В. Карпінської, А. О. Ключнікової, Н. Р. Кобецької, Т. О. Коваленко, Т. Г. Ковальчук, К. А. Козмуляк, Г. С. Корнієнко, В. В. Костицького, І. О. Костяшкіна, М. В. Красової, Ю. А. Красової, П. Ф. Кулинича, В. В. Курзової, Т. В. Курман, Т. В. Лісової, Н. Р. Малишевої, С. І.

Марченко, Г. В. Мороз, В. В. Носіка, О. Ю. Піддубного, Є. В. Позняк, С. М. Романко, К. Б. Сакаджи, В. І. Семчика, В. Д. Сидор, А. К. Соколової, А. М. Статівки, В. Ю. Уркевича, Т. Є. Харитонової, М. М. Чабаненка, Ю. С. Шемшученка, М. В. Шульги та інших.

Нормативно-правову основу дослідження склали: Конституція України; міжнародно-правові акти, ратифіковані Верховною Радою України; законодавство України, норми якого врегульовують суспільні аграрні відносини у сфері державної підтримки сільського господарства; законодавство зарубіжних держав (ЄС, США та ін.); практика застосування чинного законодавства з регламентації аграрних відносин.

З дисертаційного дослідження вбачається, що здобувачкою використовувався *комплекс методів щодо дослідження проблем правового регулювання здійснення фітосанітарних заходів у сільському господарстві*. Зокрема, застосовувались загальнонаукові методи діалектичного пізнання, системного синтезу та аналізу, формально-логічний та структурно-функціональний методи та спеціально-правові методи: порівняльно-правовий метод, історико-правовий метод та інші наукові методи дослідження. За допомогою методу діалектичного пізнання в роботі сформульовано основні поняття «фітосанітарні заходи» та «фітосанітарна безпека», а також виявлено глобальні причини поширення фітосанітарних ризиків. Системний аналіз та синтез дозволив здобувачці визначити характерні особливості іноземних юридичних конструкцій (наприклад, податку на пестициди, паспортизації рослин). Застосування формально-логічного методу як вбачається з розділу 2 дисертації дозволило розтлумачити специфіку приватно-правового регулювання здійснення фітосанітарних заходів у сільському господарстві. За допомогою структурно-функціонального методу авторкою проаналізовано становлення системи інституційного забезпечення фітосанітарної безпеки в Україні. Порівняльно-правовий метод використовувався для вивчення європейського та міжнародного права з метою запозичення позитивного досвіду правового регулювання здійснення фітосанітарних заходів у сільському господарстві. За

допомогою історико-правового методу встановлено періодизацію розвитку вітчизняного фітосанітарного законодавства, виявлено етапи еволюції законодавства про державну підтримку фітосанітарних заходів тощо.

Методологічні засади дослідження та його нормативна й емпірична база в цілому відповідають сучасним вимогам до наукових праць правового спрямування. Заслуговує на підтримку логіка викладеного матеріалу. Структура дисертації послідовно розкриває природу, зміст та сутність суспільних відносин у сфері застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві України.

Щодо достовірності і новизни наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації.

Проблематика, обрана для осмислення у дослідженні в її авторській інтерпретації, деталізована через визначення об'єкту, предмету, мети й завдань дослідження, а також реалізована відповідним чином у структурі дисертації. Так, *основна мета дослідження* полягає у виявленні оптимальних шляхів удосконалення правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві, сформульованих з урахуванням особливостей еволюції та сучасного стану вітчизняного законодавства, євроінтеграційних та інших міжнародно-правових зобов'язань України, а також іноземного досвіду регулювання відповідних відносин.

Завдання дисертаційного дослідження визначені відповідно до поставленої мети й полягають серед іншого, у: дослідженні еволюції законодавчих і доктринальних засад здійснення фітосанітарних заходів у сільському господарстві; аналізі особливостей системи управлінських, контролюючих та сервісних державних органів у сфері забезпечення застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві; виявленні характерних ознак державної підтримки у сфері застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві; розкритті специфіки приватно-правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві; визначенні правових особливостей використання хімічних фітосанітарних заходів у сільському господарстві; характеристиці законодавчого забезпечення

фітосанітарних заходів біотехнологічної природи; виявленні специфіки правового регулювання біологічних фітосанітарних заходів.

Загальна структура роботи в цілому є логічною, послідовною, раціональною, обґрунтованою предметом, метою та завданнями дослідження. За авторським задумом робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (398 найменувань).

У *Вступі* переконливо обґрунтовано актуальність теми дослідження, стан її наукової розробленості; визначено мету, задачі, об'єкт, предмет та теоретико-методологічну базу дослідження. Сформульовано положення, що містять наукову новизну, розкрито теоретичне та практичне значення одержаних результатів, обґрунтовано зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, наведено дані щодо апробації результатів дослідження, окреслено структуру дисертації (стор. 16-27).

Розділ перший «Теоретико-методологічні та правові засади фітосанітарної безпеки України» складається з трьох підрозділів, що присвячені визначенню ключових правових понять (фітосанітарний ризик, фітосанітарні заходи, фітосанітарна безпека), вивченню еволюції законодавчих і доктринальних засад здійснення фітосанітарних заходів у сільському господарстві, визначенню методологічних засад правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві.

У *підрозділі 1.1. «Визначення ключових правових понять (фітосанітарний ризик, фітосанітарні заходи, фітосанітарна безпека)»* запропоновані авторські дефініції основних понять. Зокрема, заслуговують підтримки удосконалене законодавче визначення фітосанітарних заходів, під якими дисертанткою пропонується розуміти: а) заходи попередження появи та запобігання поширенню карантинних організмів, б) заходи, спрямовані на обмеження економічно несприятливого впливу регульованих некарантинних організмів, в) заходи, які побічно (опосередковано) сприяють захисту рослин, формують необхідні для цього умови (використання добрив, стимуляторів росту тощо) (стор. 40-42).

У підрозділі 1.2. «Еволюція законодавчих і доктринальних засад здійснення фітосанітарних заходів у сільському господарстві» у межах здійсненого дослідження вперше визначені та охарактеризовані етапи еволюційного становлення фітосанітарного законодавства України: 1) рамковий етап (1993 – 2004 роки); 2) етап стабільного удосконалення (2004 – 2013 роки); 3) дерегуляційний етап (2014 – 2017 роки); 4) етап євроінтеграційного реформування (2018 – до сьогодні) (стор. 47-55).

Значний науковий інтерес мають запропонована систематизація доктринальних ідей шляхом визначення основних підходів до розуміння правової природи фітосанітарних норм: 1) аграрно-правовий напрям (правовий інститут захисту сільськогосподарських рослин розглядається як складова частина аграрного права); 2) еколого-правовий напрям представлений двома основними позиціями: а) правовий інститут захисту рослин як складова екологічного права; б) складова законодавства у сфері забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення; 3) комплексний напрям: а) фітосанітарне законодавство як складова сучасного законодавства у сфері застосування санітарних та фітосанітарних заходів України; б) субінститут захисту рослин як складова правового інституту охорони довкілля у сільському господарстві (стор. 63-69).

У підрозділі 1.3. «Методологічні засади правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві» дисертанткою успішно та переконливо обґрунтовано найбільш оптимальні методологічні засади правового регулювання здійснення фітосанітарних заходів у сільському господарстві: 1) баланс економічних, екологічних та соціальних інтересів; 2) співпраця держави та суспільства у сфері забезпечення фітосанітарної безпеки; 3) збереження національного правового суверенітету в умовах міжнародно-правових процесів; 4) технічна та наукова обґрунтованість застосування фітосанітарних заходів; 5) екологічний імператив як мірило справедливості фітосанітарного законодавства (стор. 71-86). Така наукова розвідка безперечно

має практичну та теоретичну користь для вдосконалення правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві.

Розділ другий «Інституційно-функціональні особливості застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві» складається з трьох підрозділів, де надається характеристика публічно-правового впливу на фітосанітарні заходи.

У підрозділі 2.1. «Система управлінських, контролюючих та сервісних державних органів у сфері забезпечення застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві» здобувачкою досліджуються питання розподілу функцій та повноважень державних органів у сфері фітосанітарних відносин. Заслужують підтримки удосконалена періодизація інституційно-функціонального забезпечення фітосанітарної безпеки в Україні з урахуванням новітніх змін і тенденцій: етап диференціації (1991 – 2012 роки); етап спеціалізації (2012 – 2016 роки); етап об'єднання (2016 – до сьогодні) (стор. 88-96).

У підрозділі 2.2. «Державна підтримка у сфері застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві» дисертанткою, серед іншого, досліджуються та окреслюються фактори, які визначають необхідність додаткової державної підтримки у сфері застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві. Здобувачка наполегливо переконує, що така потреба зумовлена: фінансово-економічним фактором (висока вартість фітосанітарних заходів та екологізаційних аграрних інновацій); публічно-правовим фактором (антагонізм та єдність економічних та екологічних інтересів, що вимагають збалансування протекційними методами); міжнародно-правовим фактором (за міжнародно-правовими зобов'язаннями державна підтримка фітосанітарних заходів не обмежується) (стор. 109-111).

За наслідками вибудованої в роботі чіткої періодизація еволюції законодавства, що забезпечує державну підтримку здійснення фітосанітарних заходів, дисертантка з прикрістю доходить висновку про разючу спадну тенденцію, незважаючи на активну трансформацію фітосанітарного

законодавства, інтеграційні процеси, посилення фітосанітарних ризиків тощо (стор. 127).

Важливим доробком наукового дослідження та перспективним з огляду на світові тенденції у сфері фітосанітарних заходів є розвідка щодо приватно-правового регулювання застосування фітосанітарних заходів. Зокрема, у *підрозділі 2.3. «Приватно-правове регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві»* обґрунтовано особливості приватно-правового регулювання здійснення фітосанітарних заходів у рослинництві: а) втілюється у приватних стандартах та договірних зобов'язаннях; б) формується особами приватного права; в) має добровільний характер, однак суттєво впливає на ринкові можливості виробників та постачальників; г) обумовлює необхідність у формуванні системної державної підтримки у фінансовому, обслуговуючому, кадровому, інформаційному та кооперативному напрямках; д) здатне чинити вплив на аграрні виробничі відносини, регламентуючи здійснення фітосанітарних заходів. Як наслідок, варто погодитися із запропонованою здобувачкою системою комплексної державної підтримки виробників, які прагнуть сертифікуватися за приватними стандартами, що має включати п'ять напрямів: фінансову; сервісну; інформаційно-консультаційну; кадрову; кооперативну (стор. 145).

Розділ третій «Правова специфіка окремих видів фітосанітарних заходів у сільському господарстві» складається з трьох підрозділів, що присвячені дослідженню особливостей правового регулювання використання хімічних, біотехнологічних, біологічних фітосанітарних заходів у сільському господарстві.

У *підрозділі 3.1. «Правові особливості використання хімічних фітосанітарних заходів у сільському господарстві»* заслуговують на підтримку визначений перелік характерних рис правового забезпечення утворення пестицидів та агрохімікатів: обов'язкова державна реєстрація препаративної форми пестицидів та агрохімікатів; еколого-інституційне підпорядкування; поєднання транспарентності з вимогами охорони прав на препарати; резервування можливості скасувати реєстрацію пестициду чи агрохімікату

(стор.148-153). На основі аналізу іноземного досвіду здобувачкою вдало сформульовано комплексний підхід до поступового зниження хімізації сільського господарства, згідно з яким запропоновано поєднання адміністративних, економічних та інформаційних важелів (стор. 170). Дисертантка також розмірковує щодо перспективного впровадження в Україні податку на пестициди у частині урахування особливостей зарубіжного досвіду (стор. 164).

У підрозділі 3.2. *«Законодавче забезпечення фітосанітарних заходів біотехнологічної природи»* досліджуються два основних способи утворення нових рослин: селекція та генетична модифікація. Заслужують підтримки зроблені здобувачкою висновки щодо невідповідності фактичних відносин з використання генетично модифікованих рослин стану вітчизняного законодавства у цій сфері, для якого характерні: засилля загальних норм; неналежне впровадження ключового принципу перестороги; відсутність механізмів убезпечення традиційного та органічного сільського господарства від можливого негативного впливу генетично модифікованих рослин; передбачення лише двох основних механізмів контролю над генетично модифікованими організмами та продукцією з їх вмістом (державна реєстрація та маркування).

У підрозділі 3.3. *«Специфіка правового регулювання біологічних фітосанітарних заходів»* надано характеристику законодавчого забезпечення використання біологічних фітосанітарних заходів у частині виявлення його окремих вад: а) недостатні кількість та якість спеціальних нормативних положень; б) декларативність програмних актів; в) відсутність прямого економіко-правового стимулювання застосування біопрепаратів.

Важко не погодитися із запропонованими додатковими можливими шляхами подальшого удосконалення фітосанітарного законодавства у напрямі розвитку практичного використання біометоду в сільському господарстві України: подальша еволюція законодавчого забезпечення органічного виробництва; новелізація правового регулювання спеціальних сировинних зон (стор. 196, 200).

Апробація результатів роботи здійснювалась у порядку, визначеному законодавством України. Основні теоретичні та практичні висновки, положення і пропозиції дисертаційного дослідження викладені в 13 наукових працях, з них 3 наукові статті опубліковано у фахових виданнях з юридичних наук, перелік яких затверджено МОН України, 1 наукова стаття, опублікована в зарубіжному періодичному виданні, та 9 тез доповідей на науково-практичних конференціях та круглих столах. Сформульовані в роботі висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані: у науково-дослідницькій роботі – для подальшої розробки проблем правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві, при написанні наукових робіт із цієї проблематики; у нормотворчій діяльності – для вдосконалення чинного законодавства України з питань застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві; у правозастосовній діяльності – у роботі органів державної влади, органів місцевого самоврядування та судової влади під час застосування фітосанітарних вимог; у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Аграрне право», «Екологічне право», підготовці відповідних спецкурсів, підручників та навчальних посібників.

Дискусійні питання та зауваження за змістом дисертації.

Відзначаючи теоретичну й практичну значимість рецензованої дисертаційної роботи Ю. П. Боснюк, необхідно звернути увагу і на наявність дискусійних чи таких, що потребують додаткової аргументації положень, які можуть стати підґрунтям наукової дискусії та напрямами подальшої розробки даної проблеми:

В першому розділі дисертаційного дослідження на сторінці 67 здобувачка робить висновок, що «якщо наразі фітосанітарне законодавство є пронизаною вкрапленнями екологічних обмежень органічною складовою аграрного законодавства України, то перспективою має бути утворення монолітного фітосанітарного права як частини агроекологічного права». Не до кінця зрозуміло, що має на увазі авторка: виокремлення нової галузі права – фітосанітарне право чи все ж фітосанітарне право як складова агроекологічного

права. Отож хочеться почути від авторки в ході прилюдного захисту, якими є межі галузевого поділу в аспекті виокремлення фітосанітарного права як монолітного права?

В другому розділі роботи дисертантка абсолютно виправдано звертає увагу на тому, що надзвичайно помітним та одним з найбільш активно прогресуючих трендів сучасного розвитку системи інституційно-функціонального забезпечення фітосанітарної безпеки в Україні є цифровізація (стор. 101). При цьому, здобувачка робить висновок, що на перший погляд позитивний процес цифровізації у цій сфері суспільних відносин супроводжується появою власних вимог, які змінюють попередні зобов'язання на інші і є лише формальним, проте не змістовним, перетворенням фітосанітарних відносин (тобто стара форма змінюється на нову, більш прогресивну, але разом із цим зобов'язання залишаються або видозмінюються). Варто було б продовжити розвідку та поміркувати над тим, які реально позитивні зміни в забезпечення фітосанітарної безпеки України можливо отримати за допомогою застосування інформаційних технологій в аграрному секторі нашої країни і які прогалини у впровадженні цифровізації не дозволили, на думку дисертантки, досягнути бажаних результатів.

Дисертантка в другому розділі роботи вдало аналізує приватні стандарти у сфері фітосанітарних заходів, зазначає про неминучість поширення приватної стандартизації в Україні (стор. 143). При цьому, цілком доречно помічає, що поява приватних стандартів як додаткового інструменту регулювання фітосанітарних заходів активно заохочувалася в ЄС протягом кількох десятиріч. Європейські дослідники вказують на те, що ЄС вибудовував політику сприяння приватної стандартизації шляхом, по-перше, утворення сприятливих нормативно-правових умов; а по-друге, шляхом збереження опосередкованого контролю над сертифікацією (стор. 135). Дисертації бракує встановлення авторської позиції щодо того, яку концептуальну позицію варто зайняти Україні в цьому питанні, якщо вужче – визначення ступеню «агропротекційності» у сфері поширення приватних стандартів як регулятора фітосанітарних заходів.

Вбачається, що дослідження цих теоретичних та практичних питань суттєво збагатило би дисертаційну роботу, особливо в напрямі висвітлення проблем надання державної підтримки сільському господарству України у сфері дотримання фітосанітарних заходів.

Третій розділ дослідження присвячено розкриттю правової специфіки окремих видів фітосанітарних заходів у сільському господарстві, а саме хімічних, біотехнологічних та біологічних. При цьому, в першому розділі роботи дисертантка зауважує, що боротьба із регульованими шкідливими організмами ведеться багатьма різними способами: хімічним, біологічним, механічним, фізичним, організаційно-господарським, агротехнічним (стор. 42). Чому здобувачка для поглибленого аналізу та дослідження обрала саме ті фітосанітарні заходи, про які йдеться у третьому розділі? В чому вбачається їх пріоритетність? Чи заслуговують на увагу інші фітосанітарні заходи, про які згадує дисертантка у першому розділі?

Заслуговує на увагу запропонований дисертанткою напрям удосконалення фітосанітарного законодавства в аспекті практичного використання біометоду – новелізація правового регулювання спеціальних сировинних зон (стор. 200). Здобувачка робить висновок, що це створило би проміжну ланку між органічним виробництвом (як максимальним рівнем захисту від хімічних та біотехнологічних фітосанітарних впливів) та традиційним сільським господарством, і дало би змогу ефективно просувати ідею пріоритетності біологічних фітосанітарних заходів на більші території, продукування більшої кількості екологічно безпечної сільськогосподарської продукції. Вбачається, що все ж бракує аргументації доцільності введення спеціальних сировинних зон в Україні з метою поширення використання біометоду, тим більше в законодавстві ЄС не передбачено подібних сировинних зон.

У цілому, висловлені зауваження запрошують автора до наукової дискусії та подальших наукових розвідок, не применшуючи наукового та практичного значення дослідження, проведеного Ю. П. Боснюк, та не впливають на його загальну позитивну оцінку.

Загальний висновок: дисертація БОСНЮК Юлії Павлівни «Правове регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві України» є комплексною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні положення щодо розвитку правового регулювання застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві України, які в сукупності вирішують наукові завдання в українській науці у сфері застосування фітосанітарних заходів у сільському господарстві. Дисертація відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12 та 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (із наступними змінами), а її автор – Боснюк Юлія Павлівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право.

Офіційний опонент:

доцент кафедри аграрного,
земельного та екологічного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук

Марина ЗАВЕРЮХА

Підпис Марини ЗАВЕРЮХИ засвідчую

Вчений секретар
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор

Валентина ДУДЧЕНКО